

INTERVJU. Hon skriver om krig och flykt – av både inre och yttre sort. Utifrån tre huvudpersoner väver romanförfattaren Elisabeth Hjorth en mörk och stark bild av dagens Europa.

TEXT: DAVID BERJLUND FOTO: MAGNUS LIAM KARLSSON

Livs- viktigt

HON SKRIVER FÖR ATT INTE GÅ UNDER – OCH FÖR ATT RÄDDA LIV

EN AV HUVUDPERSONERNA i Elisabeth Hjorths nya roman *Vid himlens början* heter Marina och är på flykt i Europa. Kanske är hon rom. Det är bara en av de saker som placeras boken mitt i aktuell samhällsdebatt.

Till caféet där vi ska ses kommer Elisabeth traskande från forskarplatsen på teologiska institutionen i Uppsala. Där har hon en av sina litteraturreroller: hon skriver på en avhandling om läsandet. Bredvid sitt eget författande är hon dessutom litteraturkritiker i Svenska Dagbladet och hon undervisar på Biskops-Arnös författarskola.

– Det är jätteroligt, man arbetar långsiktigt och jag lär mig mycket. Kanske mest för att jag får finnas i ett rum där litteraturen är stor och viktig, säger hon. Också då sådan litteratur som kräver lite mer. Författandet handlar, i Elisabeth Hjorths ögon, om att skriva just det man vill och behöver. Den friheten, och det kravet, hänger ihop med att litteraturen verkligen kan vara viktig. Ett rum i samhällshuset, en del av samtalet, i våra böcker som produceras.

Elisabeth Hjorth berättar att Svenska Dagbladet ville att hon skulle ge några skrivtips. Hon ger ett anti-tip:

– Om du inte absolut måste så skriv inte. Fast... det där beror också på erfarenheten av min senaste roman. Jag kände att jag måste skriva detta, just på det sättet. Och den tog alltså talat nästan död på mig. *Vid himlens början* är Elisabeths andra

roman. I den förra, *Hängivelsen*, skrev hon en avklarad psykologisk berättelse om en ung kvinna som söker renhet och lust i Gud. En sorts undersökning: får en kvinna vara religiöst hängiven, i vårt samhälle?

I den nya romanen följer hon tre stigar genom ett sprickande Europa. Marinas, den papperslösa, med sina barndomsminnen och sitt barn som enda fokus: han ska i alla fall få det bättre. Elsie:s väg går djupt ner i sorgen efter ett dött barn, hon är osynlig och blir gradvis alltmer blind inför andra. Och soldaten Sandlund – han får förmånen en gång i boken, i en värelämnelse som är en anomali i hans längtade ökenliv.

– Det behövdes en soldat, för jag tänker att det här är en roman om kriget. De privata krig som till exempel Elsie för, men också de krig som är Europas historia. Och massor av människors lever med minnen av kriget i sina kroppar, här, säger Elisabeth och nickar ut mot Uppsalamländan utanför.

DÄRNÄSTANS – eller om det var i Stockholm – uppstod en startpunkt för romanen när Elisabeth mötte en kvinna i sin egen ålder, med barn i samma ålder som Elisabeths.

– Vad skulle jag göra av det? Jag kunde gå förbi och ignorera eller svara på upplevelsen. Följden av det mötet blev Marina.

Hon är den starkaste berättarösten, hennes historia smuddar vid både Elsie och Sandlunds. Runt dem finns otydligare personer – "den mörka kvinnan", "kan det beta, eller", "den andra kroppen". Ibland glider de nästan ihop, som handling ser liår i minnen: bokens kronologi är inte linjär, men att läsa den är att gå in i en värld, mörk men magnetisk. Och kroppslig. Här finns en nästan instiktiv livsvilja, snarare än gudhet, men också finns flykt. Elsie flyr från sin sorg till alkoholen, det underbara och förnedrande ruset – "alkoholen är ju en mycket frekvent svensk extas", kommenterar Elisabeth. Sandlund flyr till ett idealiserat område i renhet och enkelhet i sina soldatminnen.

Romerna och balkankriget finns i boken utifrån hennes egna skräckscenarier

Marina från fattigdom, krig och eget svek, och sedan från människohandel. Men i hennes och de andras förelser, i deras kampar sitter historien, minnen som omöjliggör flykten.

– Nej, det här är ingen glad historia. Men vacker. I en recension tyckte sig Eva Ström känna igen drag från Birgitta Trotzig. En författare Elisabeth kan relatera till.

– Hon är verkligen skräng, men ingen annan författare bryr sig så mycket om människor.

ATT LÄRA KÄNNA de sörjande, utströta huvudpersonerna i *Vid himlens början* är ingen lektion i förståelse och sympati, snarare i livsvillkor för riktigt utsatta.

Och *Vid himlens början* handlar kanske också om villkoren för våra möten, efter enbetsamhället. I augusti skrev Elisabeth i en tidningsartikel att människans identifikation med den utsatta här risken att man gör sig själv till måttstock. Förväntar man sig att förstärka varje annan människa i den mening som man kan hitta en gemensam idé, ett gemensamt språk, kommer mötena att misslyckas, och kanske öka avståndet mellan oss, menar hon.

Romerna och balkankriget finns i boken utifrån hennes egna skräckscenarier, hennes ambivalens, säger hon – inte för att berättat någon annans historia.

Tvärtom: detta är också svensk historia.

Det finns en blindhet inför det, inför en registerfil i Skånepolisens datorer blir den tydlig, inte bara polisens, utan kanske också våra egna tveksamheter. Inför de där andra.

Men mötas måste vi, om inte några bara ska bort, och kanske kan man göra det utifrån människans grundvillkor snarare än idler, livsstilskningar och ideal.

– Någon har sagt att "man måste inte stå ut med andra människor, man måste bara älska dem". Jag hatar det citatet, jag tror att det är exakt tvärtom. Om man står ut utan att ha hjält sina grannar – det är väl bra?

Dina idéer, din religion, dina betenden kanske är obegripliga för mig, men du är människa. Kött och blod. Med samma rät.

Är det där hoppet fören?

– Den här romanen stamar innan hopp och försöning, men möjligen säger den att vi är varandras hopp.

Vil mäns med varandra?

– Och med de här barnen som överlämnas till läsaerna. De är orhörda centrala.

Men det här med att boken var på väg att ta död på sin författare?

– Det handlade delvis om att den handlar om den riktiga världen, säger Elisabeth.

När jag började skriva den här romanen kunde jag inte föreställa mig att svensk polis skulle fråga efter legitimation i tunnelbanan, utifrån ens utseende, eller att de skulle registrera romer. Jag känner skräck inför broten mot mänskliga rättigheter i Europa. Sedan handlade det också om att jag med den här boken fattade hur viktigt det är för mig att skriva. Att jag annars går under, säger hon, lutar sig fram över fikabudet och klagor: svaret på boken skulle ju kunna bli "det finns ingen plats för det som du behövde skriva".

– Där blir det existentiellt på riktigt, när man frågar vem som ska ta emot just det här uttrycket. Och just därför är det så viktigt med miljoner där smälare litteratur för plats. Där man faktiskt talar om litteraturen, och kan få höra att den är viktig, att en bok kan rädda livet på någon. ♦

